

Iako nisam jezični stručnjak, želim ponešto reći o iznesenim prijedlozima za novi pravopis, jer spadam u one koji govore i pišu hrvatskim jezikom, dakle, one kojima je pravopis namijenjen.

Kao prvo, teško je povjerovati da će donošenje pravopisa proći bez političkih pritisaka, jer politika se uvijek uplitala u pitanja jezika. Svojedobno stvaranje novoga govora sa smiješnim nazivom (hrvatsko-srpski ili srpsko-hrvatski) bilo je motivirano ideološkim razlozima i uvijek je rezultiralo revoltom i otporom (koliko je to bilo moguće), ali je s vremenom i davalo nekakve, za hrvatski jezik nepovoljne, rezultate. Sjetite se samo nastojanja Ljudevita Jonkea da besmisleni izraz *oboljenje* ne uđe u hrvatski jezik, a danas ga se čuje i čita po svim medijima. Dakle, određena prisila s vremenom može uroditi plodom. Vjerojatno s time računa i ministar znanosti i obrazovanja. A njemu nasilje nad jezikom nije strano.

Ministarstvo zdravstva je dolaskom nove vlasti preimenovano u Ministarstvo zdravlja (po čemu se dade zaključiti da problemi bolesnih ne spadaju u njihovo područje interesa), a šport je postao sport. Unatoč kritikama i objašnjenju vodećih jezikoslovaca nazivlje nije vraćeno u prvobitni oblik. Resorni je ministar tako demonstrirao svoju samovolju, ali i svoje namjere. Doduše, navedeno nije pravopisni problem, ali je ilustracija „neuplitanja politike“ u jezična pitanja. Svojedobno sufinanciranje knjige Snježane Kordić „Jezik i nacionalizam“ od strane Ministarstva kulture upozorava na interese izvan same znanstvene zajednice, bez obzira radi li se o izravnom interesu ministra ili ministarstva ili nekoga „nadređenog“ njima. I hrvatski izraz *zemljopis* je, ne tako davno, nasilno istisnut iz uporabe i zamijenjen *geografijom*, kako je to uobičajeno u jednome drugom, sličnom jeziku. Možda bez utjecaja politike? Ne će biti. Vjerujem da se radna skupina Instituta u izradi radne inačice pravopisa vodila najboljim namjerama, ali je, nažalost, ostavila i određeni prostor za manipuliranje. Radi se o preporučenim i dopuštenim inačicama. One nisu istovrijedne pa je sigurno da će *dopuštene* inačice s vremenom biti potisnute iz uporabe. Ne će ih biti u školskim knjigama, zakonima, službenim spisima itd., a učenici ih ne će smjeti koristiti i tako će s vremenom nestati.

Ministar znanosti, obrazovanja i športa već je dovoljno demonstrirao svoju samovolju i uplitanje u jezične probleme, što nedvojbeno upućuje na zaključak da se ne radi samo o jeziku, nego i o drugim interesima. Akademik Katičić je u jednoj TV emisiji rekao da se Vijeće za normu hrvatskoga standardnog jezika vodilo načelom da treba pisati rastavljenim sve što se rastaviti može. S druge strane, čini mi se da se u srpskome piše sastavljeno sve što se sastaviti može (npr., razmišljacemo). Međutim, prema radnoj inačici Hrvatskoga pravopisa prednost se daje sastavljenom pisanju *neću* u odnosu na *ne ću*, jer je ustanovljeno da se u praksi češće koristi sastavljeni oblik. Znači li to da se stručnjaci povode za nestručnjacima? Iz danog obrazloženja jedino se to može zaključiti. I još važnije: je li sastavljeni način pisanja dio spontane tradicije ili je prisilom nametnut pa se uobičajio? Slično vrijedi za *grešku* i *grješku*, *strelicu* i *strjelicu*, *brjegove* i *bregove* itd. A zašto su ovi oblici u uporabi češći? Zato jer su bili dio politički nametnutoga pravopisnog jednoulja u svrhu stvaranja jedinstvenog jezika, a onda i jedinstvene nacije. Sadašnji prijedlog koji daje prednost sastavljenom pisanju *neću* i oblicima *greška*, *strelica*, *bregovi*, a tek dopušta druge mogućnosti, usmjeren je na istiskivanje i nestanak dopuštenih oblika. Institut daje preporuku, ali ne može nametnuti uporabu određene inačice. Međutim, Ministarstvo može nametnuti rješenja, a ministar Jovanović je (slučajno ili namjerno) već najavio da će (zlo)rabiti tu mogućnost i uvesti ono što prijedlog ne uključuje, a to je obvezu takvog pisanja u školama, školskim knjigama, službenim tekstovima zakona i slično. Pritom će se, naravno, sakriti iza preporuke Instituta. On ima mogućnost koju Institut nema, a to je mogućnost prisile. Zato je najbolje da te inačice budu izjednačene po vrijednosti, odnosno da se ukine razlikovanje preporučenih, dopuštenih i istovrijednih inačica i da sve one budu istovrijedne. U protivnom će dopuštene inačice s vremenom nestati.

U predgovoru navodite da je radna inačica fonološka s morfonološkim elementima pa se tako piše ispodprosječan, podcijeniti, predsjednik i slično. Zato mi određene dileme stvara i glas *dž*. Inače, on je rijedak u hrvatskom jeziku (u hrvatsko – engleskom rječniku spominje se samo 14 riječi koje njime počinju i gotovo sve su tuđice). U primjerima što ih navodite radi se o turcizmima i anglizmima, a za neke nisam siguran da pripadaju hrvatskome jeziku (na primjer, zašto *bundžija*, a ne *buntovnik*?). Zato pitam je li nužno da glasovi *c* i *č* prelaze u *dž* po načelu jednačenja po zvučnosti? Ne bi li bilo puno jednostavnije primijeniti načelo da se oni ne mijenjaju, već da ostanu u izvornom obliku pa bi tako bilo jednačba, naručba, svjedočba, promičba, učbenik i slično. Netko će to izgovoriti tvrđe, drugi mekše, kao što je to i s glasovima *č* i *ć*. I sami navodite (str. 12): „Način na koji se riječ zapisuje ne utječe na izgovor riječi“.

O nekim izrazima, kao što su *celebrity* i sl. nije vrijedno raspravljati. Radi se o jeziku ulice, o riječima koje se ne mogu označiti ni kao tuđice, ni kao posuđenice, već kao zagađenice. Ako nije tako, kojeg je onda roda imenica *celebrity* i kako joj glasi množina? Zašto za *chatroom* [izbačeno, N. B.] predlažete izraz *pričaonica*? Zar ne bi primjerenije bilo *razgovornica* ili *brbljaonica*? Pričaju se samo priče, a govoriti ili razgovarati nije isto što i pričati.

Možda su ovo samo nestručne tlapnje koje se protive jezičnim i pravopisnim zakonitostima. Ipak, ključnim mi se čini spriječiti najavljenju ministrovu pravopisnu diktaturu, jer u njegove dobre namjere ne vjerujem.

Srdačan pozdrav,

Ante Matana